

Зміна природи розширення дефіциту поточного рахунку після кризи 2014–2015 років

Липень 2019

- Останніми роками дефіцит поточного рахунку поступово розширюється. У 2018 році він становив 3,3% ВВП. На перший погляд, це нагадує ситуацію після кризи 2008–2009 років, коли дефіцит почав розширюватися після корекції та сягнув рекордних 8,7% ВВП у 2013 році
- Однак у 2008–2013 роках основним чинником розширення дефіциту поточного рахунку було зростання споживчого попиту: суттєво зростали обсяги імпорту автомобілів та товарів короткочасного користування. Аналіз, представлений у цій презентації, свідчить, що в останні роки розширення дефіциту поточного рахунку має зовсім інший характер — його **основним рушієм був інвестиційний попит**
- Основу імпорту, як і раніше, становлять товари проміжного споживання, що зумовлено високою енергоємністю української економіки. Проте останніми роками їх частка поступово зменшується, насамперед через скорочення закупівель природного газу
- Після кризи-2014/15 **імпорт капітального обладнання** станом на кінець 2018 року першим серед інших компонентів імпорту **досяг рівня 2013 року**
- Завдяки високій інвестиційній активності з 2016 року **рівень зносу основних засобів почав знижуватися**, що зі свого боку сприяло зростанню продуктивності праці

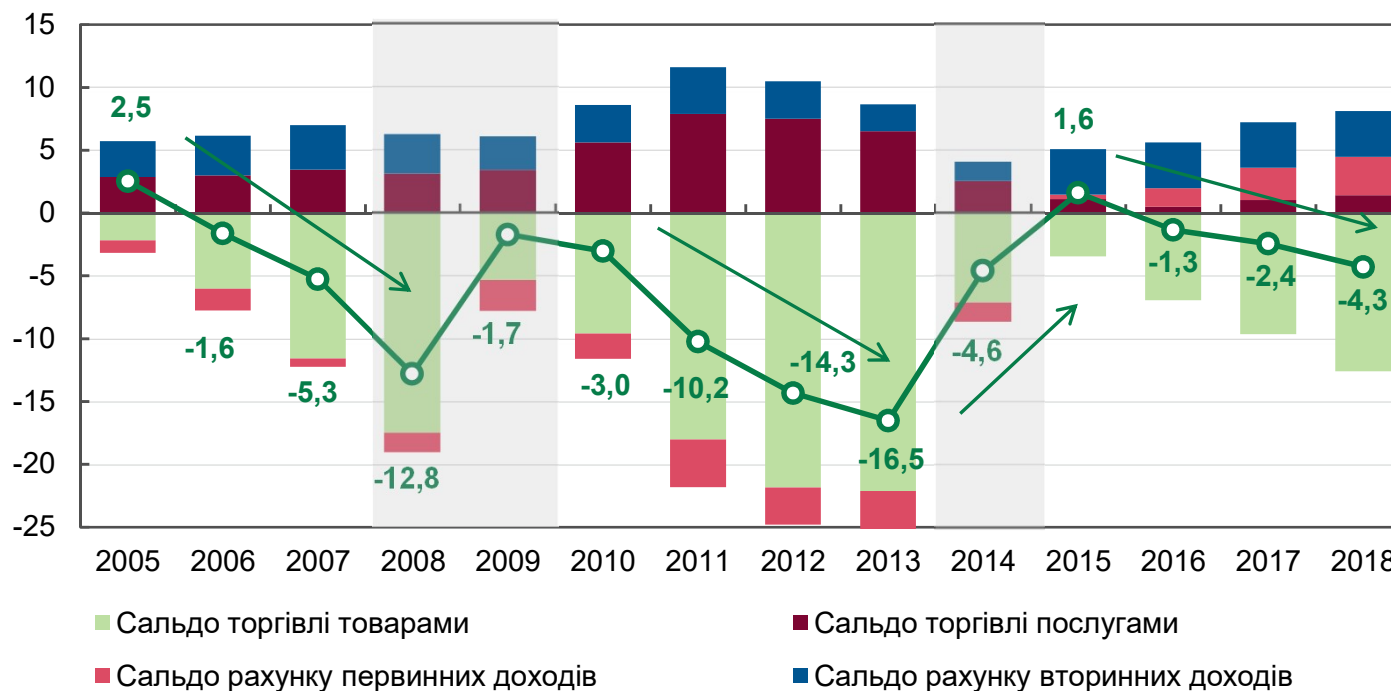
*Над презентацією працювали експерти НБУ:
Ольга Туча, Ольга Погарська*

2

Як і після попередньої кризи, після корекції у 2014–2015 рр. дефіцит поточного рахунку знову почав розширюватися

Сальдо поточного рахунку, млрд дол.

Джерело: НБУ.

- Основною причиною розширення дефіциту поточного рахунку після криз 2008–2009 та 2014–2015 років було прискорення зростання імпорту товарів
- Класифікація торгівлі за широкими економічними категоріями (КШЕК) дає змогу проаналізувати, з якою метою імпортували товари та чи були зміни в структурі імпорту порівняно з докризовими періодами

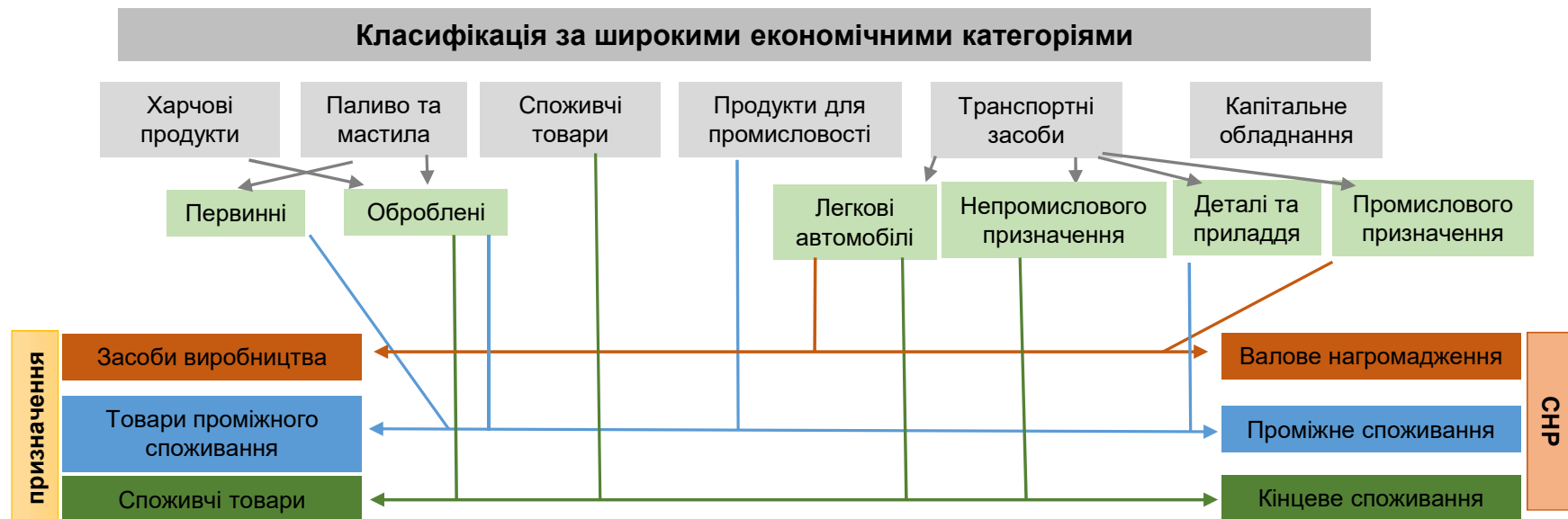
Тут і далі — дані з 2014 року без урахування Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей.

3

Імпорт товарів за їх призначенням аналізується за допомогою КШЕК

- КШЕК — класифікація за широкими економічними категоріями — пов'язує класифікацію зовнішньої торгівлі за товарами (УКТЗЕД) із системою національних рахунків (СНР) та таблицями "витрати-випуск"
- КШЕК охоплює 19 категорій товарів, які відповідають трьом класам товарів за категоріями використання в СНР — засоби виробництва, товари проміжного та кінцевого споживання
- При аналізі імпорту за КШЕК основну увагу приділяють інвестиційному та споживчому імпорту
- Розрахунок за КШЕК проводиться Національним банком з 2008 року з ретроспективою даних з 2005 року

4

Структура імпорту за КШЕК упродовж останнього десятиріччя змінилася незначно

Імпорт за КШЕК, млрд дол., та його структура

Джерело: НБУ.

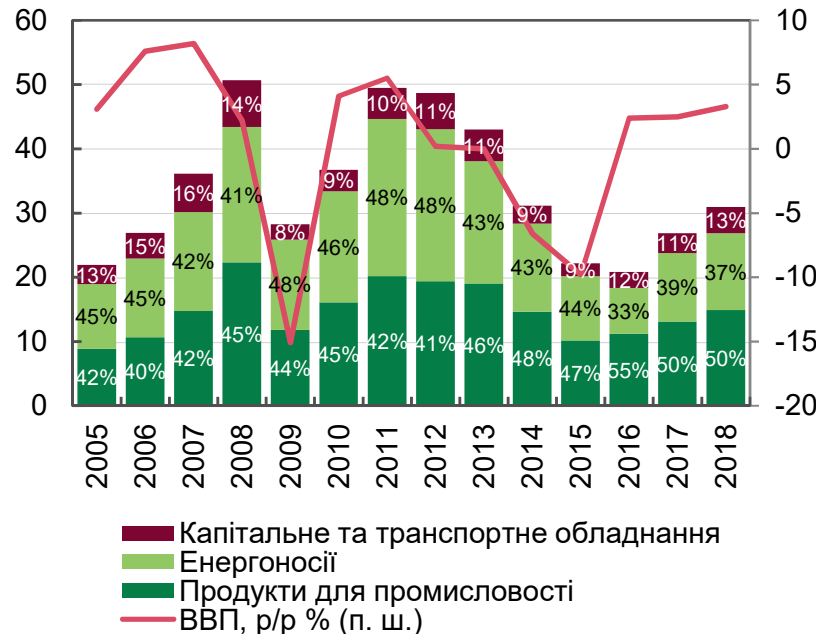
- Через високу енергоємність української економіки основу імпорту становлять товари проміжного споживання, насамперед енергоносії
- Частка споживчого імпорту залишалася порівняно стабільною
- Висока інвестиційна активність у 2016–2018 роках призвела до зростання імпорту засобів виробництва та збільшення частки інвестиційного імпорту, навіть порівняно з 2008 роком

5

Динаміка імпорту товарів проміжного споживання визначається рівнем внутрішнього виробництва

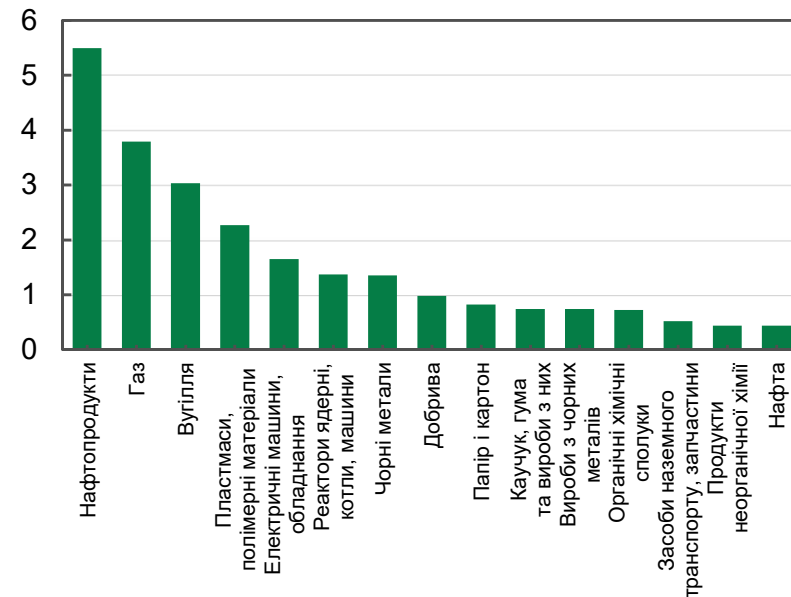
Імпорт товарів проміжного споживання та ВВП, млрд дол.

Джерела: НБУ, ДССУ.

- Частка енергоносіїв (нафтопродуктів, газу, вугілля, нафти) в імпорті товарів проміжного споживання становить близько 40%
- Завдяки меншим обсягам імпорту природного газу після 2015 року дещо зменшилася частка товарів проміжного споживання
- У структурі неенергетичного імпорту товарів проміжного споживання значну частку займає продукція хімічної промисловості (22%), зокрема полімери, та машинобудування (12%)

ТОП-15 імпортних товарів проміжного споживання у 2018 році, млрд дол. (70% від імпорту цих товарів)

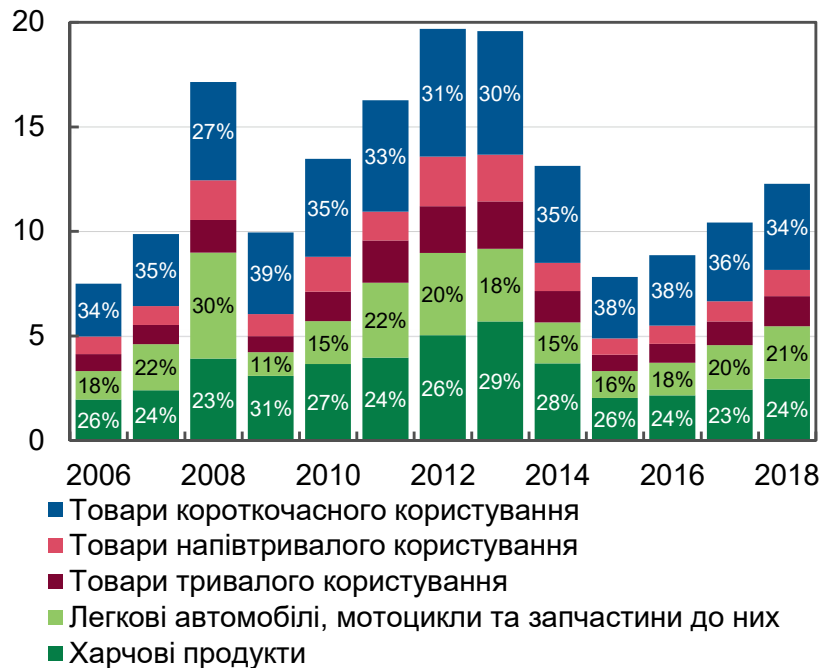
Джерело: НБУ.

6

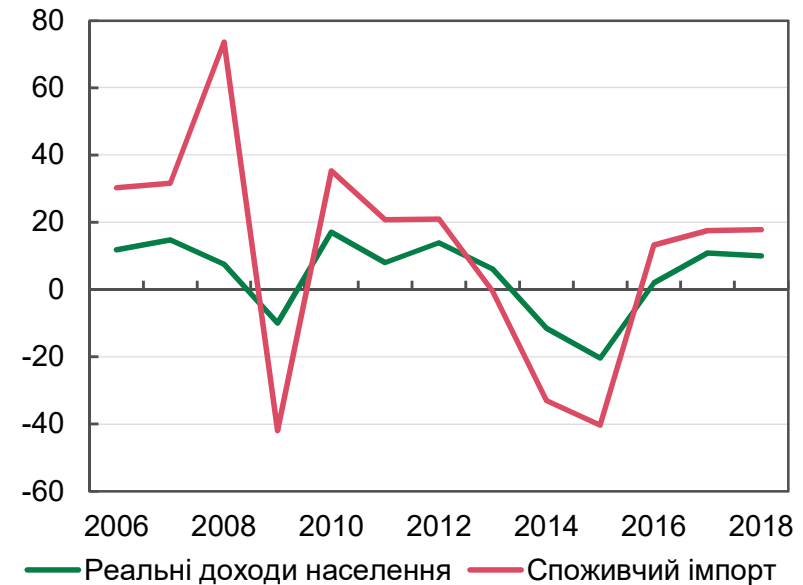
Рівень споживчого імпорту залежить від доходів населення

Споживчий імпорт, млрд дол.

Джерело: НБУ.

Споживчий імпорт та реальні доходи населення, % р/р

Джерела: ДССУ, НБУ.

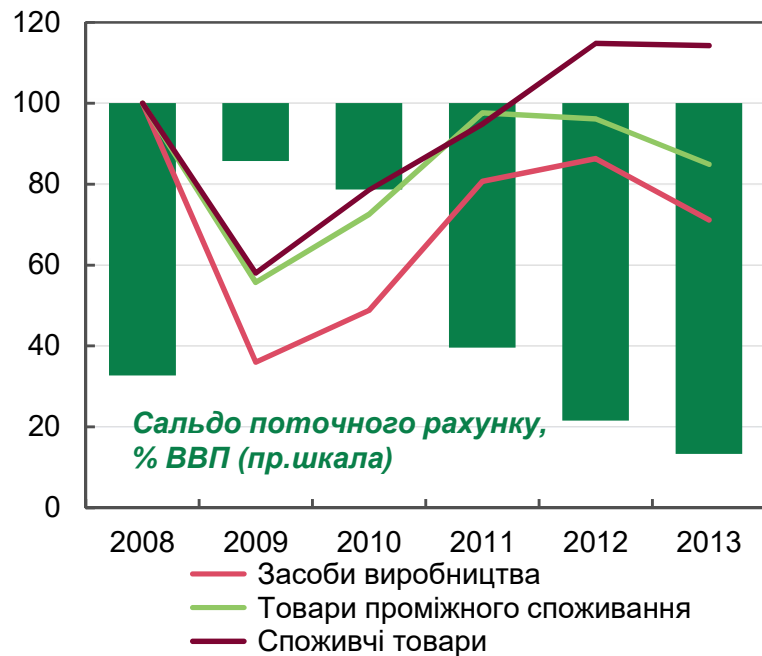
- Стрімке зниження доходів населення в кризові 2008–2009 та 2014–2015 роки мали наслідком звуження попиту на дорожчі товари тривалого користування та легкові автомобілі
- Частка дешевших товарів короткочасного користування та харчових продуктів у споживчому імпорті упродовж всього періоду є порівняно стабільною

7

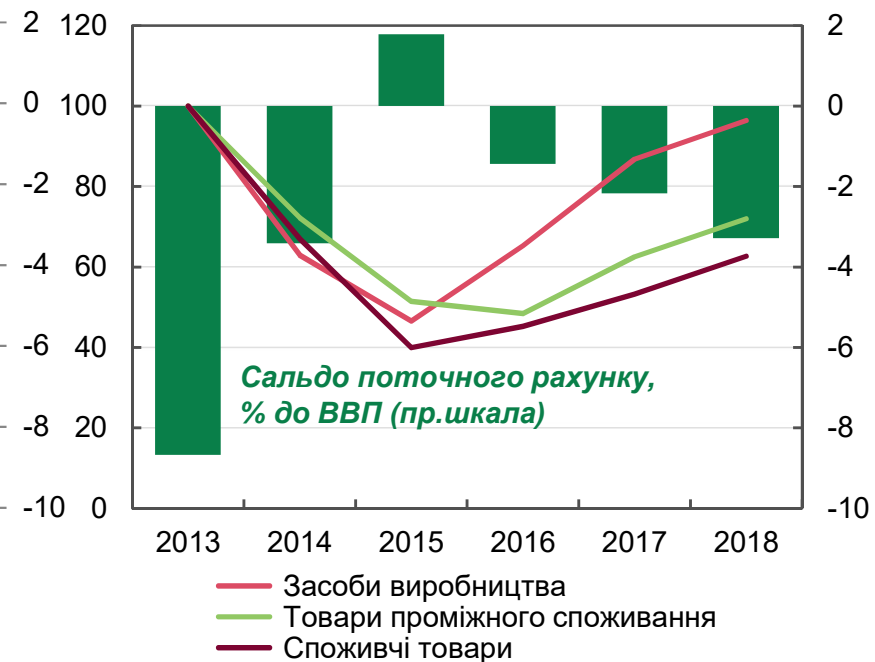
Після кризи 2014–2015 років початковим драйвером росту імпорту був інвестиційний, а не споживчий попит

Сальдо поточного рахунку та імпорт за КШЕК, 2008=100

Джерело: НБУ.

Сальдо поточного рахунку та імпорт за КШЕК, 2013=100

Джерело: НБУ.

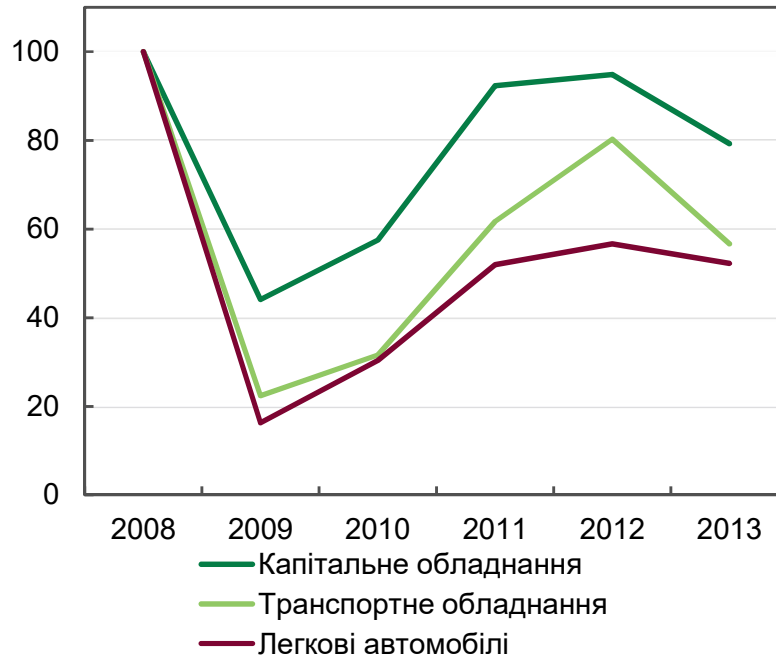
- Після кризи 2008–2009 років відновлення імпорту відбувалося насамперед за рахунок споживчих товарів, після кризи 2014–2015 років — завдяки інвестиційним
- Високі темпи зростання інвестиційного імпорту у 2011–2012 роках значною мірою пов'язані з модернізацією окремих ГАЕС (Ташлицька, Дністровська) та з підготовкою до чемпіонату Європи з футболу (Євро-2012)

8

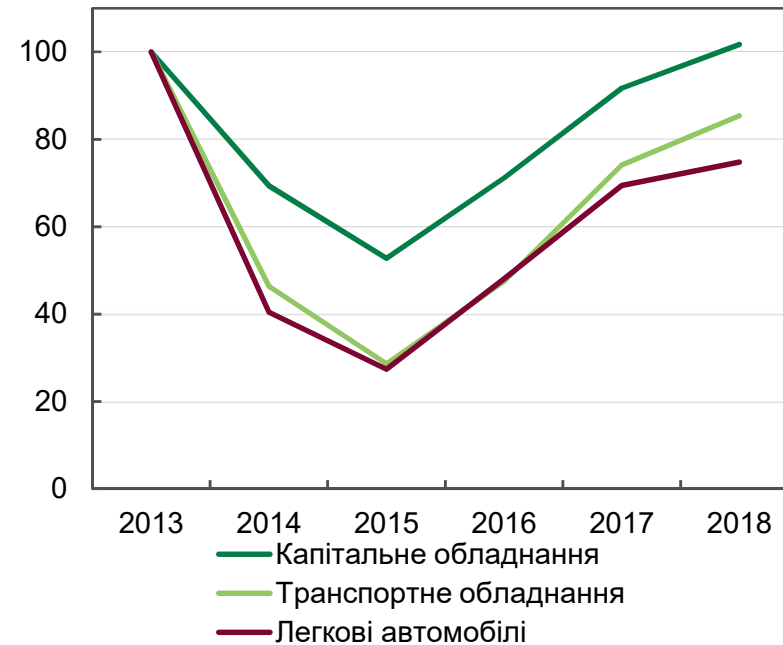
Під час кризи 2014–2015 років падіння інвестиційного імпорту було меншим порівняно з попередньою кризою

Інвестиційний імпорт, 2008=100

Джерело: НБУ.

Інвестиційний імпорт, 2013=100

Джерело: НБУ.

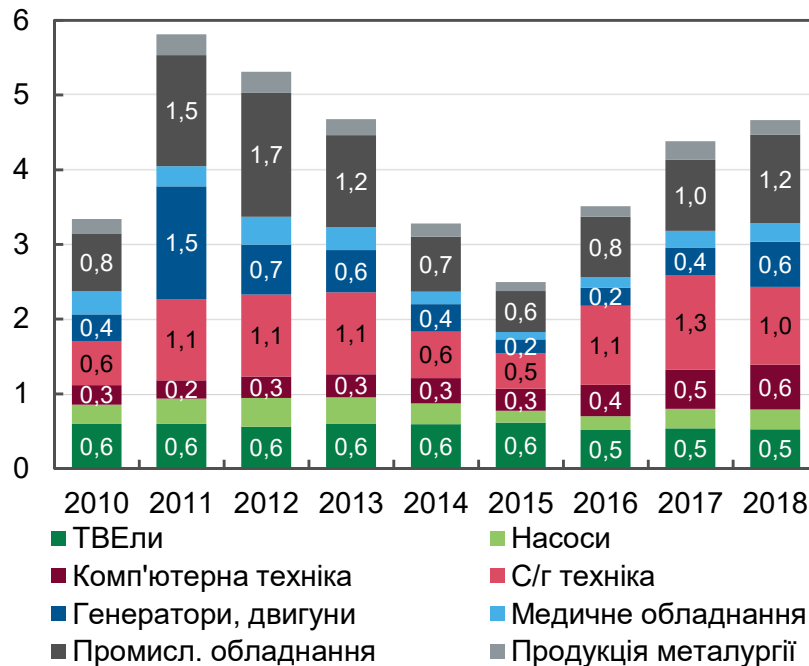
- Частково зниження імпорту у 2014 році відображає зменшення охоплення даних через тимчасову окупацію Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей
- Частка капітального обладнання в інвестиційному імпорті у 2016–2018 роках зросла порівняно з 2010–2012 роками (у середньому до 80%)
- У 2018 році імпорт капітального обладнання перевищив рівень докризового 2013 року

9

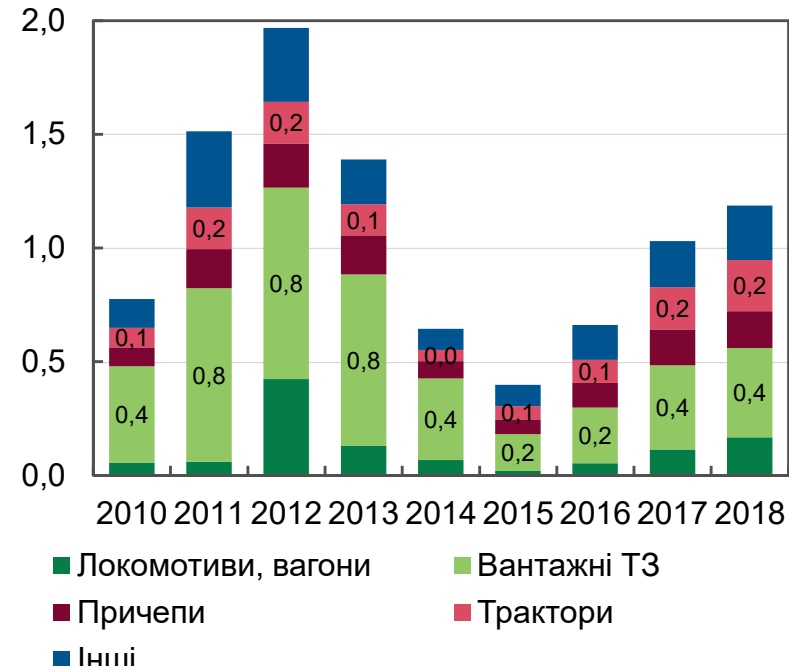
У структурі інвестиційного імпорту зростає частка промислового обладнання та комп'ютерної техніки

Імпорт окремих капітальних засобів, млрд дол.

Джерело: НБУ.

Імпорт транспортних засобів, млрд дол.

Джерело: НБУ.

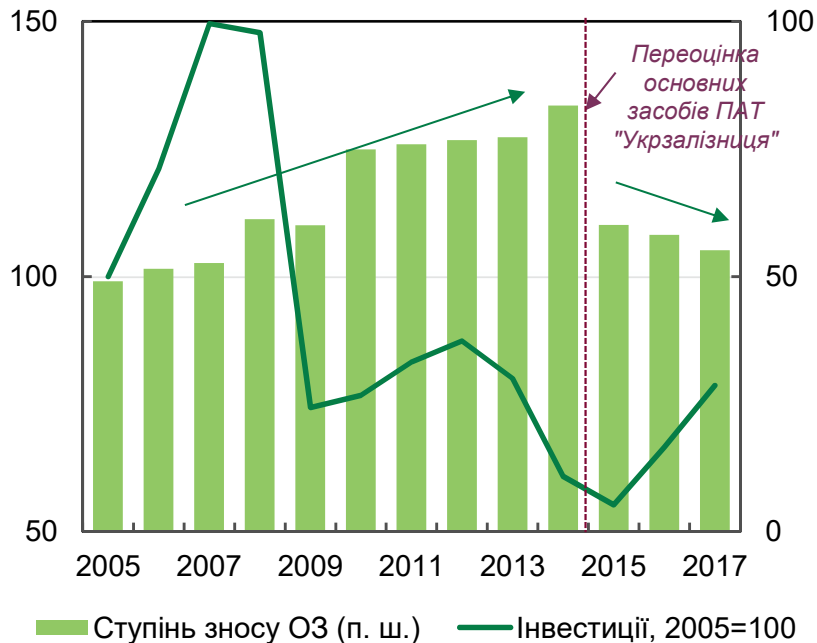
- Значні обсяги інвестиційного імпорту у першій половині 2010-х серед іншого зумовлені високою часткою імпортової складової у виробництві продукції машинобудування (близько 50% до 2013 року). Зростання інвестиційного імпорту після 2014-го відбувалося в умовах погіршення двосторонніх відносин між країнами та торговельних обмежень з боку РФ
- Висока інвестиційна активність після кризи 2014–2015 років частково пояснюється надолуженням після недоінвестування під час кризи, частково — активним оновленням основних засобів

10

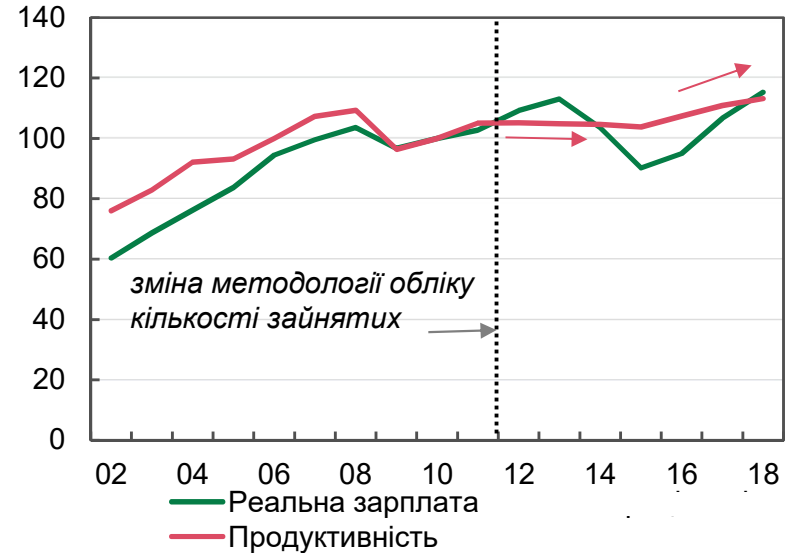
Нарощення інвестицій з 2016 року сприяло поліпшенню стану основних фондів та зростанню продуктивності

Інвестиції та ступінь зносу основних засобів

Джерело: ДССУ.

Продуктивність праці* та реальна зарплата штатних працівників** (2010=100)

* Продуктивність розраховано до кількості зайнятих. З 2012 року ВВП та кількість зайнятих — без урахування Криму.

** Кореговано на дефлятор ВВП.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- Попри високу інвестиційну активність протягом 2005–2013 років питома вага проміжного споживання у випуску не зазнала особливих змін та залишалася на високому рівні, ступінь зносу основних фондів стабільно зростав, а приріст реальних заробітних плат протягом 2010–2013 років перевищував зростання продуктивності праці
- Активізація інвестиційної активності з 2016 року супроводжується зниженням рівня зносу основних фондів. Це зі свого боку сприяє поступовому зменшенню питомої ваги проміжного споживання у випуску та помірному зростанню продуктивності праці

11

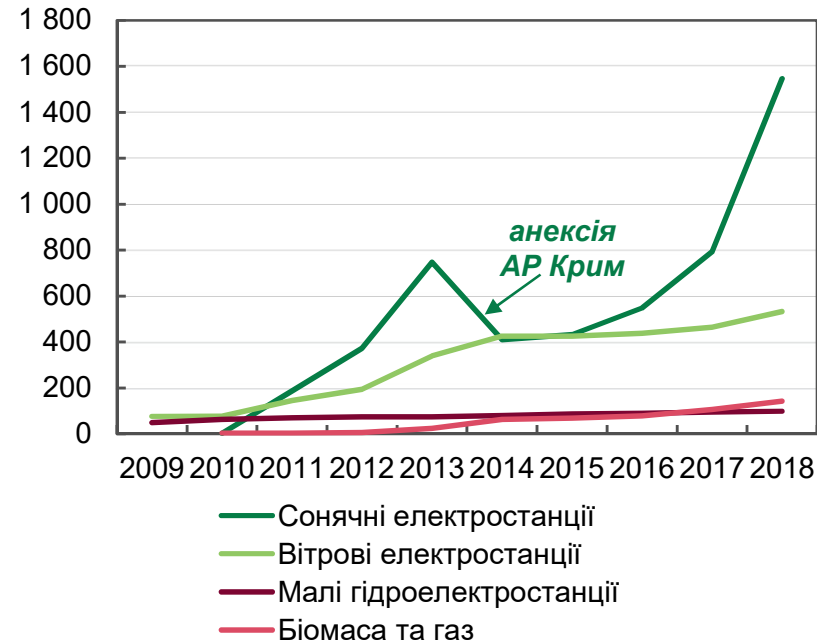
Закупівлі обладнання для зеленої енергетики — один з драйверів інвестиційного імпорту в 2018 році

Імпорт обладнання для альтернативної енергетики, млн дол.

Джерело: НБУ.

Загальна потужність об'єктів з виробництва електроенергії відновлюваних джерел, МВт

Джерело: Держенергоефективності.

- Ухвалення у 2009 році Закону "Про зелений тариф" зумовило стрімке збільшення потужностей з виробництва зеленої енергетики. Їх найбільша кількість була введена в експлуатацію у 2012–2013 роках (переважно сонячні електростанції у АР Крим)
- Зростання імпорту обладнання для побудови об'єктів альтернативної енергетики суттєво прискорилося в другому півріччі 2018 року. Це, зокрема, пов'язано з розробкою законопроекту (та його ухваленням у першому читанні наприкінці 2018 року), який передбачав запровадження аукціонної системи встановлення цін для енергії з відновлювальних джерел